

Conselh Generau
d'Aran

SENHOR FERMIN

MARIANNA BOYA ANÉ

ISBN: 978-84-89940-83-3
DL L-683-2014

©Conselh Generau d'Aran
©Marianna Boya Ané
Abril-2014

ETH SENHOR FERMIN

MARIANNA BOYA ANÉ

ILLUSTRACION, PORTADA E MAQUETACION:
INMENTA, Empresa d'Insercion Laborau de Joeni

Estimat-da amic-ga,

Aquest qu'ei un conde que parle d'ua istòria UN SHINHAU trista, e qu'ena nòsta societat passe fòrça soent.

Demori que pogues lieger-la e sentir empatia per toti es personatges qu'en era i apareishen.

Abans de liéger

1. Sabes se qué ei un rebrembe? Cerca era definicion en bèth diccionari.
2. Segur que tu sauves fòrça rebrembes ena tua memòria de quan ères petit. Conda-ne bèth un as tòns companhs.
3. Ara, per un moment, pensa se qué passarie se toti es rebrembes que sauves ena ment desapareishessen. Coma cres que cambiarie era tua vida se totes es personnes qu'ara coneishes e totes aqueres as qui estimes, tot d'un còp, non les rebrembèsses, ne sabesses se coma se diden o se perqué les estimaues?

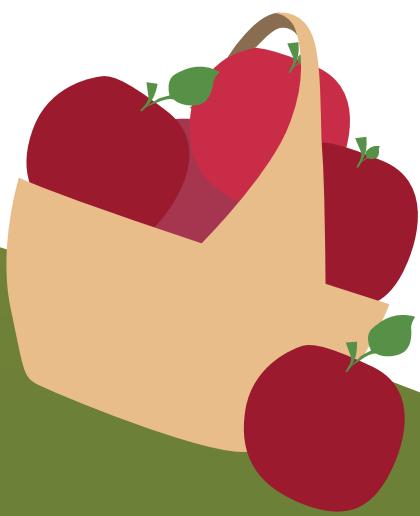
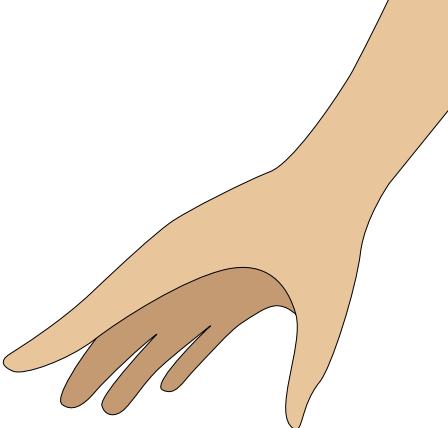
• • •

Ara ja pòs començar a liéger eth conde deth Sr. Fermin e descurbir era sua trista, mès polida istòria. Sò convençuda qu'aguesta lectura te harà a reflexionarl! Te demori en acabar.

Entà dempús!

Eth senhor Fermin auie 67 ans. Viuie tot solet en ua caseta petita e aluenhada deth pòble. Non auie plan bon caractèr mès, tanpòc ère mala persona. Mès d'un viatge, es mainatges deth pòble, entà hèr-lo a enfadar, li lançauen pèires ena pòrta e gessien ath mès córrer. Totun, Fermin non se'n hège e ne gessie. Ath cap d'ua estona, daurie era pòrta e les deishauet ua cistalha de pomes deth pomèr qu'auie en jardin. Es mainatges, amagadi darrèr deth mur de pèira qu'entornejaue era casa, s'apropauen sense hèr tapatge e se minjauen es pomes, sense imaginar que Fermin se les guardaue dera hièstra estant e damb ganes de gésser entà pelegar-les com Diu mane. Mès jamès ac hège. Jana, era sua canhòta, òc que les lairaue, tant com podiel Fermin la hège a carar damb insisténcia entà pr'amor de poder observar a un gojatòt naut e prim, Joanel, que semblaue eth mès degordit, eth lidèr dera còlha. Er òme, en tot guardar-se-lo, se'n brembaue de quan auie era sua edat e açò lo hège erós.

Hège ua setmana que ploiguie e ploiguie e ploiguie, e Fermin e Jana non podien gésser tà anar a hèr era passejada de cada dia, çò qu'aleugerie es cames vielhes der òme e enfortie es pautes joenes der animau.

Eth deluns, totun, gessec un solei resplendent e era canha demorèc impacienta qu'eth sòn amo se lheuèsse deth lhet entà hèr ua bona e longa passejada. Que n'ère de contenta Janal! Ara fin, poderie gaudir dera natura, des aulors, poderie sautar, córrer, lairar, minjar èrba... Eth senhor Fermin se desvelhèc damb ua sensacion estranha. Non vòs tu que non sabie s'a on èrel! Auec de hèr un esfòrç plan gran entà reconéisher era sua cramba. Campèc era fòto que i auie ena tauleta de net e non reconeishec a Maria., era sua hemna, mòrta hège dejà dus ans. Er esfòrç entà rebrembar, ara fin, li dauric es uelhs dera memòria e er òme se placèc de nau ena sua vida e en sòn entorn. Se lauèc e se vestic lentament coma hège eth, pr'amor qu'eth tot ac hège pòc a pòc, sense prèssa. Despús, esdejoèc un cafè nere coma un potz, a on i chauchèc un shinhau de pan dur que mingèc ben a plaser. Auie hame e pensèc: "Hè ua estona non rebrembaua ne era hamel!"

Jana estornejaue era coa com dident: "Hè lèu òme que hè bon!"

Fermin, inconscientament, se metec eth gaban e prenguec eth paraigües, a despiet que hège un dia clar. Toti dus gesseren tath jardin e, despús de barrar era pòrta, preneren eth camin entà hèr era sua passejada de cada maitin.

Ath cap d'ua oreta tornauen tà casa. Era canhòta arribaue esquintada. Non s'auie cap passat d'arren. Hège tanti dies que non gessie a hèr un torn que non parèc. Fermin, totun, semblaue preocupat. Non sabie guaire ben se tà on auie anat, ne rebrembaue arren de çò qu'auie vist. E, ath delà, se podec arribar en casa siguec gràcies a Jana a qui auec de seguir.

Sagèc de rebrembar d'autas causes: auie estat pròfe de mates en institut d'un pòble dera plana. D'açò òc que n'ère conscient!!! Mès, per mès qu'ac sajaue e pensaue non i auie manèra de rebrembar eth nòm deth pòble, ne der institut. "Qué me passe? Qué i è en cap? Se m'acabe era memòria!!!!", ce didec.

Ath cap d'ua estona li tornaue era luciditat e reconstrusie, sequéncia a sequéncia, cada moment viscut. "Quines causes mès estonantes Maria".

Fermin parlaue damb era sua hemna com s'encara viuesse, e tostemp obtenguie responsa dera sua estimada hemna.

Aguest viatge entenec: "Estimat, te hès gran, lèu mos veiram".

Es dies anèren passant e era memòria de Fermin cada dia amendrie e eth s'emmalaute un shinhau mès. Coma qu'ère solet en mon, pensèc qu'eth mètge sonque li darie que pastilhes qu'eth jamès auie pres e que, per suposat, non prenerie ath sòn atge. Tostemp auie creigut qu'eth medicament que guarie ua causa n'espataue ua auta. Damb eth cap escapvirat com auie, sonque li mancaue un mau d'estomac entà acabàc d'apraiar. Ne parlar-ne de mètges e pastilhes!

Eth senhor Fermin ara dromie un pialèr e lèu lèu non minjaue arren. E Jana... Jana sòrt n'auie de qu'ère degordida coma ua mala causa e lairaue e lairaue ath cant deth bòl deth minjar enquia qu'eth sòn amo se n'encuedaue de que dilhèu auie hame. Er òme tanpòc se cambiaue de ròba ne se lauaue. Simplament que non se'n brembaue!

Un dia, entenec ena pòrta un fòrt patac. Aguest viatge gessec espantat e vedec as mainatges que, arrir qu'arriràs, hègen cames ajudatz-me despús d'auer lançat ua enòrma pèira. Toti correren mens Joanet que n'auie cuelhut ua auta de pèira entà lançar-la e hèr-se eth valent dauant des sòns amics. Fermin lo enchampèc a punt de hè'c e lo guardèc

damb ua uelhada trista. Eth mainatge, avergonhit, deishèc anar era pèira e se virèc entà començar era retirada.

-Demora-te-didec Fermin.

Joanet demorèc quiet.

-Senhor, ac senti, jo non volia...

-Non cau que te desencuses. Voi parlar damb tu. Pòs escotar-me un moment?

-Òc, e tant! Senhor Fermin, me darà ua poma d'aqueres tan bones que mos dèishe ena cistalha?

-Entra- didec er òme- e minja totes es pomes que te venguen de gust. Sabes s'a on ei eth pomèr?

Joanet s'estonèc pr'amor qu'eth pomèr ère dauant dera casa, mès entrèc e amorassèc a Jana que siguec ben contenta d'èster tan ben tractada, pr'amor qu'eth senhor Fermin ja non se'n brembaue de hè'c.

Er òme e eth gojat mantengueren ua convèrsa seriosa, d'òme a òme. Eth de mès edat li didec ath mès joen qu'ère malaut dera memòria. Que non rebrembaue es causes e que cada viatge era malautia ère mès grèu. Li demanèc que, de tant en tant, se passèsse pera casa e lancèsse ua bona pèira ena pòrta, e que s'eth non deishaua era cistalha de pomes

anèsse a cercar ath mètge o a bèra auta persona que viuesse çò mès apròp possible.

Joanet non comprehenec se qué ère aquerò dera malautia dera memòria mès li prometec que harie çò que li demanaue. Vedec era casa un shinhau desendreçada; ath senhor Fermin lo trobèc fòrça prim e desmelhorat e Jana auie era guardada tan trista coma era deth sòn amo. "Era vertat ei que me hèn un shinhau de pietat", concludic eth mainatge, sense didé'c. Damb era sua man entre era de Fermin se dideren adiu e er òme, tot d'un còp rebrembèc com calie saludar e sarrèc tan fòrt era man de Joanet qu'aguest hec ua gèste de dolor deth mau que li hec.

-Adiu Père,-li didec- e gràcies!

-Me digui Joan senhor Fermin e gràcies pes pomes! Ara les cuelhi-.

-A tu Pèrel! Jo tanben me digui Joan!

Londeman que tornèc a plòir. Eth senhor Fermin dauric era pòrta de gessuda e la barrèc ath moment sense rebrembar que Jana tanben volie gésser. Era canhòta pensèc que lèu

tornarie entà hèr era passejada. Er òme prenec eth camin que i auie ath darrèr de casa e que còsta ensús anae entath bòsc. De hèt, jamès prenie aqueth camin pr'amor qu'ère fòrça arribent e ja non auie es cames tan fòrtes coma quan ère joen. Caminèc e caminèc e caminèc jos era ploja. Non rebrembèc qu'era ploja banhaue, ne qu'es ores passauen e se hège de nets. Sonque rebrembaue que Maria li auie dit que lèu se tornarien a veir e, senses saber era rason, pensau que quan mès ensús anèsse mès lèu serie damp era. Tot d'un còp, vedec ua lum plan intensa e ua figura de hemna que lo cridaue:

-Esdega-te Fermin, sò ací...- E Fermin cuelhec ua man coneishuda que se l'emportèc de cap tara lum, de cap tara lum...

Ath cap de tres dies, es mainatges dera còlha de Joanel anèren a jogar a lançar pèires ena pòrta dera casa de Fermin. Es pèires pataquegèren era pòrta, mès era cistalha de pomes que non apareishec. Tanpòc Jana dèc senhaus de vida. Praubeta, non auie in ne entà lairar, de hame e de tristor qu'auie.

Joanel pensèc ena sua promesa. Entrèc en casa e vedec qu'era canhòta non podie ne lheuar-se de febla qu'ère. Eth senhor Fermin non semblaue pas que siguisse en casa. Era

canha li lequèc era maneta quan Joan l'amorassèc. Lo guardèc com se li volesse díder tot çò qu'auie passat. Damb ua guardada toti dus se comunicàren fòrça causes. A viatges, es paraules non son de besonh.

Quan es pairs de Joaнет vederen a Jana e coma se guardaue ath sòn hilh damb aqueri uelhets ludenti, non sigueren capaci de dider-li que non volien adoptar ar animau.

-Ei tua Joaнет-li didec eth sòn pair-.

Curiosament, era canhòta estornegèc era coa e les dèc era pauteta en senhau d'arregraïment.

Ath senhor Fermin non lo trobèren. En realitat, non siguec Maria qui se l'emportèc, senon un tal Alzheimer que dilhèu l'amièc entà bèth lòc dangerós e amagat a on queiguec fataument.

Sonque Jana trapèc quauquarren que li pertanhie, en tot passejar petò bòsc damb Joan. Vedec ua caisheta de color verd damb es mericles deth sòn amo. Jana l'ac portèc a Joan tà que la vedesse e aguest l'arremassèc e la sauvèc tostemp. Quan gessien a passejar s'apropauen enquiad aqueth endret e eth mainatge i deishaue un arramet de flors e èrbes deth bòsc. Ère ua forma de non tricar eth ligam entre es tres, que serien amics entà tostemp, amics de

vertat.

Atau, era memòria perduda de Fermin retornèc damb es rebrembes que deishèc en ua polida e intelligenta canhòta e en un petit gran òme. Ah! E tostemp, tostemp, en ua caisheta de color verd damb es sues mericles damb qué, en darrères, vedie sonque eth sòn mon.

FIN

Compreñençā lectora

1. T'a agradat eth conde? Perqué?

2. Quini son es protagonistes dera istòria? Hè ua petita descripcion de cada un d'eri

3. Pòs imaginar e descríuer eth moment en qué Fermin se'n da compde de que li còste rebrembar se tà on va e se qué a?

4. Jana, era canhòta de Fermin, ei tostemp fidèu ath sòn amo, encara qu'aguest s'age desbrembat d'era e des sòns besonhs. Qué ne penses dera actitud dera canhòta? Cres qu'es òmes èm tostemp atau de fidèus e solidaris damb es animaus?

5. Sabes se quina malautia patís Fermin? Cerca informacion e escriu-ne es caracteristiques principaus.

6. N'auies entenut a parlar abans d'aguesta malautia? Coneishes a quauquarrés que la patisque o que l'age patida?

7. Rebrembes qu'abans de liéger eth conde as reflexionat sus ua vida sense rebrembes? Ara que coneishes era istòria de Fermin, penses dera madeisha manèra?

8. Joanet, qu'ei tanben un personatge fòrça important en agesta istòria, a dus comportaments fòrça desparièrs ath long deth conde. Compara eth sòn comportament deth començament dera istòria e era sua actuacion ara fin.

9. Quina penses qu'ei era leçon que ne podem trèir d'aguest conde?

Lexic e Gramatica

10. Coneishes eth significat d'aguestes paraules? Hè ua frasa damb cadua d'eres de manera que demòstres que lo coneishes.

Esquintada	Estonanta	Amendrir
Espatlar	Avergonhit	Amorassar
Esdegar-te	Mericles	

11. Amassa es paraules dera quèrra damb es sòns sinònims dera dreta.

Dangerós	Cuélher
Tristor	Escarrabilhada
Jamès	Lòc
Degordida	Perilhós
Endret	Malenconia
Arremassar	Mai

12. Plaça eth verb corresponent en aguestes frases.

- Fermin _____ pomes deth pomèr cada maitin.
 Jana _____ quan entenec es pèires pataquejar en contravent.
 Es mainatges _____ es pèires quan vedien lum.
 Jana e Fermin _____ peth bòsc, com cada maitin.
 Maria _____ hège uns ans, mès Fermin encara parlaue damb era.

13. Soslinha es èrbs d'aguest fragment e ditz se quin ei eth sòn infinitiu, a quin temps verbau pertanhen e, tanben, a quina conjugason.

Eth senhor Fermin auie 67 ans. Viui tot solet en ua caseta petita e aluenhada deth pòble. Non auie plan bon caractèr, mès tanpòc ère mala persona. Mès d'un viatge, es mainatges deth pòble, entà hèr-lo a enfadar, li lançauen pèires ena pòrta e gessien ath mès córrer. Totun, Fermin non se'n hège e ne gessie. Ath cap d'ua estona, daurie era pòrta e les deishauen ua cistalha de pomes deth pomèr qu'auie en jardin. Es mainatges, amagadi darrèr deth mur de pèira qu'entornejaue era casa, s'apropauen sense hèr tapatge e se minjauen es pomes, sense imaginar que Fermin se les guardaue dera hièstra estant e damp ganes de gésser entà pelegar-les com Diu mane

Ortografia

14. Cerca en aguesti fragments des tèxtes es errors ortografics qu'apareishen e soslinhar-les. Un còp hèt açò, corregís-les.

Un dia, entenèc ena porta un fòrt patàc. Aguest viatge gessèc espantat e vedèc as mainatges que, arrir que arriràs, hègen cames ajudatz-me despús d'auer lançat ua enòrma peira. Toti corren mens Joanet que nauie cuellut lhauta de peira enta lançarla e hèrse eth valent dauant des sons amics. Fermin lo entxampèc a punt de hè'c e lo guardèc damb ua huelhada trista. Eth mainatge, avergonhit, deishèc anar era peira e se virèc enta comenssar era retirada.

15. Cerca en tèxte cinc paraules oxitones damb accent e cinc sense accent e cinc paraules paroxitones damb accent e cinc sense accent. Fin finau, completa es normes d'accentuacion

OXITONES		PAROXITONES	
Damb accent	Sense accent	Damb accent	Sense accent

Es paraules _____ s'accentuen quan acaben en:

Es paraules _____ s'accentuen quan acaben en:

Ua estona entà reflexionar

16. Voletz hèr un experiment fòrça enriquidor entara vòsta intelligéncia emocionau? Vos propòsi dividir era classa en dus grops; un d'eri serà eth grop mès desfavorit pendent eth prumèr dia, mentre qu'er aute serà eth mès afavorit. Tranquils!!! Londeman seratz toti e totes en grop contraril! Atau poderatz comprovar en pròpria pèth coma s'està en un e en un aute. Eth vòste o vòsta professor-a tanben jogarà pr'amor que tractarà de manèra desparièra a cada grop. Damb eth mès afavorit, logicament, serà amable-a, condescendent-a, tà que se hèisque evidenta era exclusion deth grop mès desfavorit. Serà coma se representèssetz ua òbra de teatre.

Dempús de passar agesti dus dies, eth/era professor-a vos plantejarà as alumnes diuèrses questions entà apregondir sus era experiéncia e relacionar-la damb eth conde. Bères d'aguestes questions pòden èster:

Coma vos auetz sentit quan èretz en grop desfavorit?

Pensatz que bèth personatge deth conde se pòt sénter coma vos auetz sentit vosati?

Qué a hèt aguest personatge entà èster excludit o marginat? A trigat eth aguesta situacion?

Perqué creiguetz qu'es mainatges tracten atau a Fermin?

Lo coneishen reaument? Qué ne saben dera sua istòria?

Bèth còp vos auetz trapat o auetz observat ua situacion semblanta?
Creiguetz qu'açò sonque passe damp era gent grana?

Ei just o injust? Qué calerie hèr entà mielhorar aguesta situacion?

Se pòt daurir un debat interessant entre toti e extrèir-ne conclusions que vos pòden servir fòrça ena vòsta vida vidanta. Dauritz-vos as vòsti companhs e expressatz es vòsti sentiments e emocions. Podetz descurbir situacions d'exclusion entre vosati e vosates que podetz arribar a apraiar.

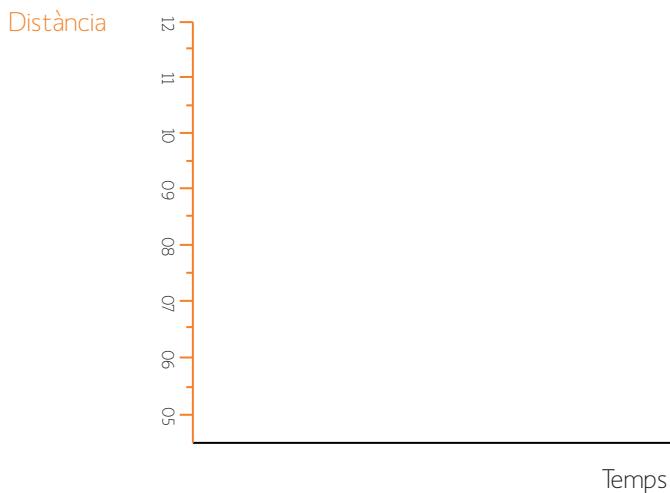
Entà apréner mès...

17. Fermin e Jana gessen a passejar cada dia pendent ua ora. Mès, dempús d'ua setmana de ploja, e coma ath delà eth praube Fermin ja comence a pèrder eth cap, aguest dia passegan pendent dues ores longues e recorren 3 quilomètres e miei. Eth recorрут ei eth següent:

- Fermin ges de casa damb Jana tàs onze deth maitin.
- Dempús de mieja ora, quan ja pòrte 1,2 km decidís hèr ua pòsa e sèir-se en un banc que i a apròp dera entrada deth bòsc. Aquiu seigut que demore 15 minutes.
- Finaument, torne a caminar pendent ua ora peth bòsc, enquia que, fin finau, demore dejós d'ua ombra entà recuperar er alend pendent 15 minutes. Ara que ja a caminat 3 km.
- Passades es 15 minutes, repren era marcha e arribe en casa ath cap de 15 minutes mès damb eth cap tot emboirat.

Poderies diboishar eth trajècte qu'an hèt Fermin e era sua canhòta?

Trebalham amassa!

Estimat-da amic-ga,

Ara qu'a arribat eth moment de trebalhar amassa damb es tòns companhs, e de que sigues tu eth protagonista dera tua aventura.

Lieg atentivament que te vau a condar se coma!

Sustot, rebremba que quan trebalham en grop, ei important meter-mos d'acòrd entre es membres dera equipa, respectar e tolerar es opinions des auti mainatges e maiades e èster solidari damb es companhs.

Era memòria, coma ja auem vist en aguest conde, ei tot un tresòr. Non totes es personnes granes arriben ara sua edat en tot perder-la. N'i a que rebremben damb tota sòrta de detalhs ahèrs dera sua vida o istòries deth sòn temps e, tanplan, que hè plaser d'escotar-les-ac a condar.

A- Ara repartitz-vos per grops de trebalh de 4 o 5 personnes.

B- De ben segur, qu'entre toti es membres deth grop coneishetz a ua d'aguestes personnes que serien disposades a parlar sus eth temps d'abans (experiéncies viscudes, ahèrs istorics, istòries chocantes, moments de tristor, etc). Quan ajatz pensat en ua d'aqueres personnes escriuetz en ua huelha eth sòn nòm e era sua edat e perqué la coneishetz.

C- Ara, entre toti, pensatz possibles questions que volésquetz plantejar-li ad aguesta persona entà conéisher causes sus era sua vida. Un còp hètes, podetz ensenhar-l'ac ara mèstra entà saber s'era vòsta entrevista ei ben plantejada e ordenada.

D- Alavetz, damb era vòsta entrevista ben premanida, podetz adrecar-vos ad aguesta persona e demanar-li se serie disposada a respóner as vòstes questions. Segur que òcl.

E- Hèta era entrevista, podetz hèr-ne dus sòs as vòsti companhs en classa.

F- Ua auta opcion, ben divertida, serie portar ad aguestes personnes entà classa tà que toti pogatz hèr es vòstes questions e satisfèr era vòsta curiositat.

**Consell Generau
d'Aran**